

Preučevanje organizirane kriminalitete v Sloveniji¹

Boštjan Slak,² Marjan Fank,³ Gorazd Meško⁴

Članek prikazuje razvoj proučevanja organizirane kriminalitete pri nas in pregled razprav slovenskih raziskovalcev in strokovnjakov iz prakse. Ugotavljamo, da so že pred prvo svetovno vojno imele nekatere oblike kriminalne dejavnosti vse znake organizirane kriminalitete, vendar še niso bile opredeljene kot organizirana kriminaliteta. Prav tako jih še niso proučevali na podoben način, kot so že proučevali delovanje mafije v Italiji in ZDA. V obdobju po drugi svetovni vojni se je pojavilo več diskusij, predvsem o ekonomski kriminaliteti z znaki organizirane kriminalitete, a se je zaradi socialistične ureditve države ni poimenovalo kot organizirana kriminaliteta. Intenzivnejše preučevanje organizirane kriminalitete je značilno za obdobje po osamosvojitvi Slovenije v devetdesetih letih. Od takrat je viden trend povečane pozornosti za preučevanje organizirane kriminalitete. Večina prispevkov in raziskav je temeljila na pregledih mednarodne literature, njim pa so sledile razprave o možni kontekstualizaciji v slovensko okolje. Ključni primanjkljaj slovenskih študij in razprav o organizirani kriminaliteti je odsotnost empirične baze, ki bi dala tem razpravam večjo veljavnost.

Ključne besede: organizirana kriminaliteta, kriminaliteta, zgodovina, raziskovanje, Slovenija

UDK: 343.341(497.4)

1 Uvod

Za kakršnokoli razpravljanje (znanstveno in neznanstveno) o organizirani kriminaliteti je značilno, da se že od začetka sreča(mo) s problemom opredeljevanja organizirane kriminalitete. Težave z opredeljevanjem so stare skoraj toliko kot termin *organiziran(a) kriminal(iteta)*. Navkljub bogati zgodovini razpravljanja o opredelitvi organizirane kriminalitete sploh še ni postavljenih jasnih (razločevalnih) opredeljitvenih elementov, ki naj bi določali organizirano kriminaliteto (von Lampe, van Dijck, Hornsby, Markina in Verpoest, 2006). Obstoj teh konceptualnih težav pri opredeljevanju pojma organizirane kriminalitete ne predstavlja večjih težav preiskovalcem organizirane kriminalitete (predvsem policistom in kriminalistom). Slovenska policija od leta 2001 uporablja EUROPOL-ova priporočila (o)karakterizacije organizirane kriminalitete:

»Strokovnjaki policije so skladno z mednarodnimi izkušnjami in priporočili pripravili merila organizirane kriminalitete. Po teh merilih je kaznivo dejanje posledica organizirane kriminalne dejavnosti, če ga je (so) storil(i) član(i) skupine, za katero morajo biti sočasno podani naslednji pogoji:

1. *organiziranost skupine,*
2. *notranja pravila ravnanja,*
3. *podjetniški način delovanja,*
4. *pridobivanje premoženjske koristi in/ali družbene moči zaradi ustvarjanja dobička z izvrševanjem uradno pregonljivih kaznivih dejanj.*

Poleg tega pa mora biti izpolnjen vsaj še eden od naslednjih pogojev:

1. *vpliv organizirane kriminalne skupine na politiko, državno upravo, sodstvo, gospodarstvo ali medije,*
2. *uporaba nasilja ali korupcije,*
3. *delovanje na mednarodni ravni.*

Kazniva dejanja, ki jih člani skupine storijo na lastno pobudo, ne pomenijo organizirane dejavnosti.» Svetek (2001: 100).

Način, kako v policiji opredeljujejo organizirano kriminaliteto, sicer vpliva na razumevanje, obravnavanje in preučevanje organizirane kriminalitete, predvsem pa na izvajanje preventivnih in represivnih programov in strategij (Meško in Dobovšek, 2007) ter s tem na statistični odsev stanja. Zadnji skupaj z medijskimi vsebinami (glej npr. Allum in Siebert, 2003; van Duyne, 2000, 2004) vpliva na zaznavanje nevarnosti in občutenje ogro-

¹ Prispevek je nastal v okviru EU projekta ARIEL – Assessing the Risk of the Infiltration of Organized Crime in EU MSs Legitimate Economies: A Pilot Project in 5 EU Countries (2014). Projekt financira Evropska komisija, št. HOME/2012/ISEC/FP/C1/4000003801.

² Boštjan Slak, mag. varstvoslovja, asistent, zunanji sodelavec Katedre za kriminalistiko na Fakulteti za varnostne vede, Univerza v Mariboru. E-pošta: bostjan.slak@gmail.com

³ Marjan Fank, mag. varstvoslovja, Generalni direktor policije, Generalna policijska uprava, MNZ RS.

⁴ Dr. Gorazd Meško, profesor za kriminologijo, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru. E-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

ženosti zaradi dejavnosti organizirane kriminalitete. Ustrezno znanstveno raziskovanje pojavnih oblik kriminalitete je temeljni prvi pogoj za reaktiven in proaktiven odziv institucij formalnega družbenega nadzorstva in dejavnosti civilne družbe. Tudi za preprečevanje in pregon organizirane kriminalitete se zahtevajo kritična ocena uradnih statistik, kritični pregled reaktivnih in proaktivnih politik ter znanstveno raziskovanje (Karakaš, 2002, 2004; Pečar, 1996a), kar je pogoj in podpora kritiki, korekturam oz. prilagajanju odzivanja na organizirano kriminaliteto.

Raziskovalci organizirane kriminalitete tudi nimajo večjih težav z opredeljevanjem pojma organizirane kriminalitete. Za svoje namene oblikujejo svoje opredelilne organizirane kriminalitete ali pa uporabijo eno izmed že uveljavljenih. Vrstijo se tudi nove opredelilne, s čimer se povzroča še večja neuskkljenost. Iskanje in razvijanje enotne definicije je tudi ena izmed perpetualnih tem v razpravah in raziskavah o organizirani kriminaliteti. Poplava in raznolikost definicij sta vidni iz zbirke opredelitev organizirane kriminalitete, ki jo vodi in posodablja von Lampe (2014). Tudi v Sloveniji so tej tematici namenili nekaj pozornosti Bele (1996), Brezigar (2001), Dobovšek (1995a), Kanduč (2006), Karakaš (2004), Meško, Dobovšek, Bučar-Ručman in Tominc (2006).

Naš diskurz o raziskovanju organizirane kriminalitete v Sloveniji smo razdelili v dve kategoriji, in sicer na obdobje pred letom 1991 in na obdobje po tem letu. Izbrana delitev je posledica dveh dejavnikov. Prvič, večina evropskih držav je šele v 80-ih spoznala, da ima težave z organizirano kriminaliteto in da to ni izključno težava Združenih držav Amerike in Italije (van der Schoot, 2006). V tem obziru je ključno tudi leto 1992, ko je (sploh »zahodnjaško«) Evropo zajela »mafajska panika«, ki je bila posledica atentatov na italijanska sodnika Falconeja in Borsellina (van Duyne, 2004). Vse to je v Sloveniji sovpadalo z drugim ključnim dejavnikom. To so bile tendence po osamosvojitvi, ki so se uresničile leta 1991. Osamosvojitve Slovenije pa je, podobno kot v drugih nekdanjih komunističnih in socialističnih državah, zaradi spremembe politične in ekonomske ureditve in vstopa v tranzicijsko obdobje (glej npr. Dobovšek, 1997a; Gorkič, 2012; Meško, Dobovšek in Kešetović, 2009; Pečar, 1993b), vplivala na spremembe v nacionalnovarnostnem sistemu in (s tem) dojemanja pojavov ogrožanja. Zaradi prioritete na področju raziskovanja in raziskovalnih interesov posameznih raziskovalcev dobiva organizirana kriminaliteta pomembnejše mesto v kriminološkem raziskovanju.

2 Pregled slovenskega obravnavanja organizirane kriminalitete do 1991

Termin *organizirana kriminaliteta* se je prvič pojavil v ZDA približno leta 1896 (von Lampe, 2001; Woodiwiss, 2003),

a so se že mnogo prej pojavljale dejavnosti in *modus operandi*, značilni za organizirano kriminaliteto. Pobiranje varščine in tihotapstvo segata na primer v zgodnja obdobja človeških civilizacij (Finckenauer, 2007). Jasno pa je, da o takratnem obdobju ni veliko znanstvenih virov, ki bi pričali o tovrstnem prestopništvu, sploh o dejavnosti na slovenskem ozemlju. Tako lahko v Newtonovi (2011) kronologiji organizirane kriminalitete preberemo, da so se dejavnosti piratstva, trgovine z ljudmi in tihotapstva, ki so se izvajale po Mediteranu vse od 168 pr. n. št. pa do 1600, izvajale tudi na ozemlju, ki danes deloma pripada Sloveniji. Raziskovanje orožništva na Slovenskem med 1918–1941 kaže, da so se takrat slovenski orožniki srečevali z nekaterimi oblikami organizirane kriminalitete, na primer s tihotapci in raznimi tolpmi na slovenskem ozemlju in tudi v tujini (Čelik, 2001). Slovenski stražniki so naleteli tudi na pridelovalce opija in preprodajalce heroina (Čelik, 2002). Bolj sistematične razprave o kriminaliteti, ki ima znake organizirane kriminalitete, se da zaslediti po drugi svetovni vojni. Te razprave so bile objavljene v publikaciji *Kriminalistična služba* (1950–1958).⁵ Vsebina publikacije je presejala okvir tedanje Jugoslavije in je obravnavala dobre in slabe kriminalistične izkušnje organov odkrivanja in pregona v zahodnih in vzhodnih državah. Predstavljeni so bili primeri iz Avstralije (Ugotovitev storilca po rastlinskem semenju, 1950) in redne kratke obnove prispevkov iz *Revue de criminologie et de police technique* (npr. glej Zanimivosti iz inozemstva, 1951). Organizirana kriminaliteta se je tedaj sicer pripisovala predvsem kapitalističnemu sistemu, a so nekateri prispevki pravzaprav obravnavali primere, ki bi jih bilo možno uvrstiti v področje organizirane kriminalitete v socialistični družbi (npr. Korinšek, 1952; Primer mladinske kriminalne tolpe, 1950; Vlomne tatvine v železniške vagone na Pragerskem, 1951). Najbolj zanimivo predstavljen primer je analiza mednarodne tihotapske mreže z drogo, ki jo je ustvaril Giuseppe Negrini (rojen kot Josip Černjul na Hrvaškem). Slovenski preiskovalni organi so ga 1954 aretirali in njegova aretacija je sprožila obsežen medijski odziv v Italiji (Korinšek, 1954). Še pogostejše so bile diskusije o organiziranih korporativnih oziroma ekonomskih kaznivih dejanjih (Milijonske poneverbe v podjetju za preskrbo gostinstva LRS, 1951; Špekulacija s tekstilnimi točkami, 1950; Špekulanti s tujimi valutami, 1950; Tatvine v tekstilnih tovarnah, 1950), ki so ogrožala povojno gospodarstvo, razvoj in napredek ljudi. Poleg vsega je socialistična ureditev poudarjala družbeno lastnino, ki je bila eden izmed temeljev tedanje ideologije. Leta 1952 se je v *Kriminalistični službi* pojavil tudi pregleden prispevek kot dober kritičen diskurz o beloovratniški kriminaliteti in organizirani kriminaliteti, vključujoč notacije zlorabe legalnih

⁵ *Kriminalistična služba* je ime internega glasila notranjega ministrstva, ki je bilo označeno z oznako »strogo zaupno« (orig. »strogo poverljivo«) in namenjeno pooblaščenim uradnim osebam. Pregled vsebine glasila kaže visoko stopnjo analitičnega pristopa pri obravnavi kriminalitetne problematike.

poslovnih entitet in uporabe korupcije (Gorjup, 1952). V prispevku se sicer zopet pojavlja pripisovanje tovrstne kriminalitete kapitalističnemu sistemu, vseeno pa to pisanje kaže, da se je takratna strokovna javnost seznanjala s tematiko organizirane kriminalitete. Tudi v pregledu kriminološke raziskovalne dejavnosti do leta 1979, ki ga je naredila Vodopivec, termina organizirana kriminaliteta ni mogoče opaziti, in to kljub dejstvu, da so raziskovalci preučevali širok nabor gospodarske delinkvence in huliganstvo (Vodopivec, 1980). Oboje v nekaterih primerih spada k oblikam organizirane kriminalitete. Termin organiziran(a) kriminal(iteta) smo v Sloveniji v strokovnem in tudi v raziskovalnem kontekstu prvič zasledili v raziskavi *Alternativne možnosti razvoja nekaterih deviantnih pojavov do leta 2000*, ki je bila opravljena med 1981 in 1983. Avtorji te raziskave so domnevali, da je možno pričakovati porast kriminalitete v zvezi s trgovino z orožjem, gospodarsko kriminaliteto in prepovedanimi drogami (*Alternativne možnosti razvoja nekaterih deviantnih pojavov do leta 2000*, 1981).⁶

Slovenski kriminalisti in kriminologi so bili tako že zelo zgodaj seznanjeni s problematiko organizirane kriminalitete, predvsem v tujini. Ni bilo videti, da bi jo na začetku pojmovali kot potencialno grožnjo oziroma kot pojav, ki bi se lahko intenzivneje razvil na slovenskem ozemlju. Mogoče je bilo »zanikanje« organizirane kriminalitete povezano s pojmovanjem kriminalitete v socialističnem sistemu, kar lahko kaže na slepo pego slovenske kriminologije v tem obdobju ali pa na podredljivost politični ideologiji. Zanimivo je, da je bilo takoj po spremembi državne ureditve v letu 1991 precej pozornosti namenjene preučevanju organizirane kriminalitete.

3 Sprememba državne ureditve in prepoznavna novih groženj

Po osamosvojitvi Slovenije in predvsem zaradi spremembe družbene ureditve so se na obzorju (uradno) prikazale nove oblike ogrožanja, med njimi tudi organizirana kriminaliteta. Pojave oziroma kazniva dejanja, ki se danes pripisujejo organizirani kriminaliteti, je policija zaznala že leta 1990 (Svetek, 1993), čeprav jih je šele leta 1995 začela uradno evidentirati kot organizirano kriminaliteto (Svetek, 1996). Maver (1991) prve tovrstne zaznave pripisuje tudi dejstvu, da se je

⁶ Uspešno so (seveda gledano z današnjega stališča) napovedali tudi vlogo razvoja računalniške tehnologije, z njo pogosto povezano problematiko vdorov v posameznikovo zasebnost in celo vlogo trgovin kot družbenih stičišč in njihovo vlogo pri »odpravljanju kratkočasnja« (*Alternativne možnosti razvoja nekaterih deviantnih pojavov do leta 2000*, 1981). Ne gre pa zanemariti, da je bila raziskava izdelana v času vprašljivega ekonomskega položaja, podobnega, kot ga doživljamo danes. Posledično raziskava še vedno nosi nekaj metodoloških uporabnosti, ki bi jih bilo koristno replicirati.

leta 1990 reorganizirala kriminalistična služba, pri kateri so bile oblikovane posebne operativne skupine, ki so predvsem preiskovale kazniva dejanja, ki so značilna za organizirano kriminaliteto.

Vse to je sprožilo pojav kriminoloških in drugih (splošno-družboslovnih, pravnih, varnostnih) razprav o organizirani kriminaliteti. Kriminološke razprave zajemajo predstavitev vzrokov in pojavnih oblik organizirane kriminalitete (Dobovšek, 1997b; Pečar, 1993a; Petrovič in Dobovšek, 2007; Selinšek, 2006), struktur skupin organizirane kriminalitete in dinamike znotraj teh (Karaklaš, 1996, 2002; Logonder, 2008a), posledic dejavnosti organizirane kriminalitete (Dobovšek, 1994, 1997a; Malešič, 2002) in odzivanje na organizirano kriminaliteto (Pečar, 1996a, 1996b). Pojavljajo se dela o organizirani kriminaliteti v tujini, na primer na Japonskem (Ferfila, 2000; Novak, 2010), v Rusiji (Dobovšek, 1995b), Italiji (Drčar-Murko, 1993; Širok, 2010a, 2010b) in seveda na območju nekdanje Jugoslavije (Logonder, 2008b, 2013). Slovenski strokovnjaki so začeli predstavljati stanje organizirane kriminalitete v Sloveniji in tudi v tujih publikacijah (npr. Maver, 1997b).

Ščasoma so se pojavile tudi kritične diskusije o organizirani kriminaliteti (Kanduč, 2006). K analitičnim razpravam štejemo diskurze o scenarijih o razvoju organizirane kriminalitete (Mozetič in Jager, 2005; Valenčič in Mozetič, 2006) in o dilemah pri merjenju organizirane kriminalitete (Meško et al., 2006, 2009). Precej kriminološko obarvanih spoznanj je v delih, ki se osredotočajo na specifične vrste kaznivih dejanj, ki jih pogosto izvajajo skupine organizirane kriminalitete, kot na primer trgovina z ljudmi (Čurin, 2006; Peršak, 2003; Popović, 2012; Zavrtnik Zimic in Pajnik, 2005), ekološka kriminaliteta (Dobovšek in Goršek, 2007; Eman, Meško, Dobovšek in Sotlar, 2013; Klenovšek in Meško, 2011), neformalne mreže (Dobovšek in Meško, 2008), korupcija, trg z drogami (Jager, 2002), pranje denarja (Hočevnar, 2007; Podbevšek, 1993).

Strokovne razprave, ki so poudarjale organizirano kriminaliteto kot pomemben varnostni problem v sodobni družbi, so bile pogoste na različnih posvetih, ki so bili namenjeni različnim varnostnim in policijskim temam. Te so se posredno ali neposredno navezovale na organizirano kriminaliteto, na primer posvet o policijski dejavnosti (Dvoršek, 1993), posvet o uporabi posebnih metod in sredstev (Dvoršek in Dobovšek, 1996),⁷ o zasebnovarnostni dejavnosti (Dobovšek, 1998). Med drugim so bili organizirani tudi posveti, namenjeni izključno

⁷ Uporaba posebnih metod in sredstev ter z njimi povezana vprašanja še vedno predstavljajo pereč problem niti ne več tako »mladega« kazenskega prava neodvisne Slovenije oziroma organov pregona (glej na primer Kečanovič, 2000, oziroma diskusije o primeru Balkanski bojevniki).

razpravam o organizirani kriminaliteti (Dobovšek, Hasovič, Pec in Garbajs, 2004). Varnostno obarvane prispevke, ki obravnavajo organizirano kriminaliteto, so predstavili tudi strokovnjaki, ki se ukvarjajo s policijsko dejavnostjo, obveščevalno-varnostno dejavnostjo ali vojaško doktrino (npr. Volgemut, 2010), kar kaže, da je zanimanje za organizirano kriminaliteto močno presegló kriminološki fokus.

Prav isti razlog – to je prehod v drugo državno in družbeno ureditev – je ustvaril potrebo po pravnih razpravah o organizirani kriminaliteti (npr. Brezigar, 2001; Fišer, 1998; Oberstar, 2001; Šorli, 1998). Zaradi vpenjanja Slovenije v širši mednarodni prostor in pridruženja Evropski uniji so začele prevladovati pravne razprave, saj je bilo treba vzpostaviti ustrezno regulativo za odzivanje na organizirano kriminaliteto. Tako so pravnim razpravam o infantilnih zakonodajnih problemih Slovenije ob osamosvojitvi sledile kompleksnejše, v prakso usmerjene pravne teme, še posebej ob vstopu Republike Slovenija v Evropsko unijo. Pri organizirani kriminaliteti sta predstavljala pravne izzive oblikovanje zakonodaje oziroma prenos zakonodaj članic Evropske unije v nacionalno zakonodajo. Vprašanje je bilo, kako za preiskovanje usposobiti in opremiti slovenske organe pregona (Karaklaš, 2004; Maver, 1997a; Meško in Furman, 2014; Pospel, 2006), pri čemer je treba poudariti, da gre pri tem za problematiko, ki ima (lahko) močne preiskovalne in pravne posledice (glej npr. Gorkič, 2012). V tem sklopu so pomembna in kompleksna tudi vprašanja pristojnosti in meddržavnega sodelovanja (Fišer, 1998), ki povečuje in izboljšuje preiskovalne kapacitete (Meško in Furman, 2014). Ne smejo pa se zanemariti dolžnosti Slovenije kot članice Evropske unije (Selinšek, 2010). V zadnjem času prevladujejo diskusije o obrnjenem dokaznem bremenu in zasegu (protipravno pridobljenega) premoženja (Bavcon, 2010; Dešman, 2002; Furlan, 2011; Špitalar in Demšar, 2012). Omenjeni prispevki imajo tudi pomembno dodatno vrednost, saj so nekateri avtorji strokovnjaki iz prakse, ki so se pri svojem delu srečevali z organizirano kriminaliteto in prispevali k razvoju nadzorstvenih dejavnosti.

Nasploh se znanstveno proučevanje organizirane kriminalitete v Sloveniji podobno kot drugje v svetu povečuje. Dober kazalnik interesa preučevanja organizirane kriminalitete so tudi zaključna dela na dodiplomskih in podiplomskih študijskih programih slovenskih visokošolskih institucij. Analiza, ki smo jo izvedli za potrebe tega prispevka,⁸ pokaže, da naloge s

⁸ Analiza je bila narejena 28. 7. 2014 s pomočjo portala COBISS, s pomočjo iskanja po izbiri tipologij (od 2.08 do 2.11) in ključnih besedah *organiziran* kriminal** in »organiziran* kriminal*«. Iskanje z uporabo * omogoča iskanje tudi različnih sklanjatev in različnih derivatov (npr. uporaba iskalnega pojma *organiziran** najde tudi *organiziran-a*, *organiziran-i*, *organiziran-e* itd. oblike besede). Iskanje brez narekovajev je prineslo večje število rezultatov, ki so bili pozneje primerjani z rezultati iskanja besedne zveze

tovrstno vsebino večinoma prevladujejo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru, sledita ji Fakulteta za družbene vede in Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani. V manjšem obsegu se pojavljajo tudi druge družboslovne in humanistične fakultete. Spodbudno je dejstvo, da so delež zaključnih del napisali študenti, ki se poklicno ukvarjajo s preiskovanjem organizirane kriminalitete (policisti in kriminalisti). Nekateri naloge odražajo tudi njihove izkušnje pri delu in prepletanje lastnih izkušenj s tujimi spoznanji. Največji znanstveni prispevek na tem področju nedvomno predstavljajo doktorske disertacije, ki proučujejo organizirano kriminaliteto (npr. Bernik, 2012;⁹ Britovšek, 2012;¹⁰ Logonder, 2013¹¹).

Povezovanje raziskovalnega okolja in prakse družbenega nadzorstva na področju organizirane kriminalitete je stalnica od leta 1999 na Dnevih varstvoslovja, na katerih se vse od tedaj redno pojavlja tematika organizirane kriminalitete, in

v narekovajih. Za neujemajoče (nepodvojene) rezultate smo potem podrobneje pogledali in opis na COBISS-u in če je ali povzetek ali kak drug element nakazoval (vseboval) vsebino organizirane kriminalitete, smo zapis vključili v analizo. Obdobja iskanja pa nismo določili. Jasno, da ima tak način analiziranja določene ovire in je predvsem odvisen od izbire ključnih besed avtorjev zaključnih del, ki niso vedno ustrezne. Za pomoč in napotke pri iskanju virov se zahvaljujemo knjižničarkama Fakultete za varnostne vede Nataši Knap in Barbari Erjavec.

⁹ Disertacija Bernikove (2012) se v celoti osredotoča na eno izmed dejavnosti organizirane kriminalitete, in sicer na davčne vrtiljake. V diskusiji piše o zametkih davčnih vrtiljakov, njihovih pojavnih oblikah, akterjev, ki se z njimi srečujejo, in kot končni produkt predstavi večnivojski sistem omejevanja davčnih vrtiljakov. Oziroma v povzeti misli »Vse delne rešitve omejevanja davčnih goljufij s krepitvijo administrativnega sodelovanja znotraj EU in izkoriščanja posameznih že obstoječih baz podatkov, rešitve, povezane s spremembami evropske zakonodaje, in trinivojsko omejevanje tovrstne kriminalitete pa narekujejo tudi skupno rešitev – oblikovanje nekakšnega skupnega vseevropskega modela omejevanja tovrstne kriminalitete.« (Tičar in Bernik, 2012: 109). Uporabnost tovrstnih spoznanj in tovrstnega modela vidi tudi pri preprečevanju ostalih vrst (predvsem čezmejnih) dejavnosti organizirane kriminalitete.

¹⁰ Britovškova (2012) disertacija, ki je bila napisana v hrvaščini in zagovarjana na Pravni fakulteti v Zagrebu, predstavlja in izključno s pravnega stališča obravnava problematiko nadzora mednarodnih komunikacij pri (proti)obveščevalnem delu državnih služb.

¹¹ Anja Logonder se je v svoji doktorski disertaciji predvsem osredotočila na dejavnike in dinamiko osebnostnih odnosov znotraj srbskih skupin organizirane kriminalitete in na raziskovanje vzajemnega odnosa med (srbsko) družbo in članom/člani skupine organizirane kriminalitete. Raziskuje dinamiko in humusne dejavnike porasta in razvoja organizirane kriminalitete v Srbiji, njihovo preobrazbo skozi čas in spremembo odnosa družbe do organizirane kriminalitete (glej Logonder, 2013). Njena predhodna dela (Logonder, 2008a, 2008b) na temo organizirane kriminalitete pa tudi prinašajo precej dober kriminološki in sociološki (v)pogled na skupine organizirane kriminalitete.

sicer z vidika raziskovalno-teoretičnega diskurza (Černigoj in Dobovšek, 2006), organizacije in strategije preiskovalnih organov (Dvoršek, 2002; Kregar, 2006), vloge obveščevalno-varnostnih institucij (Hrastar, 2000) in pravnih vidikov (Pospel, 2006; Špitalar in Demšar, 2012).

4 Izbrani slovenski raziskovalni prispevki k spoznanjem o organizirani kriminaliteti

Večino prispevkov o organizirani kriminaliteti so razprave in pregledne študije. V nadaljevanju predstavljamo ugotovitve izbranih raziskav v slovenskem prostoru, ki so prispevale k novim znanstvenim spoznanjem o organizirani kriminaliteti oz. so uvajale nove smeri razvoja raziskovanja organizirane kriminalitete. Pri tem smo izpustili dela, ki se sicer raziskovalno ukvarjajo z dejavnostmi, ki so pogoste za organizirano kriminaliteto in prinašajo tudi spoznanja o njej, toda – in kar je pogosto, za tovrstna dela – ta dela med predmetne oznake (ključne besede) *organiziran(e) kriminal(itete)* ne navedejo. Prav tako smo izpustili letna poročanja o kriminaliteti navkljub dejstvu, da (vsaj kumulativno) prikazujejo stanje ali pa omogočajo vpogled v načine evidentiranja in obravnavanja organizirane kriminalitete v določenih obdobjih. Verjetno so prav preiskovalni organi tisti, ki bi o organizirani kriminaliteti znali posredovati največ »empirično« podprtih spoznanj, a jih pogosto skrivajo zaradi varovanja preiskovalnih metod (Beare, 2003), a ne vedno upravičeno. Uporaba policijskih statističnih podatkov je dokaj pogosta pri slovenskih raziskovalnih prispevkih o organizirani kriminaliteti.

Za eno izmed začetnih bolj raziskovalno usmerjenih diskusij navajamo Karakašev (2002) delo,¹² ki skuša s kritičnim pregledom statističnih podatkov o organizirani kriminaliteti poiskati manjkajočo empirično podlago, ki bi potrdila teze o visoki škodi, ki naj bi jo povzročala organizirana kriminaliteta. Prav tako skuša najti empirično podlago za teze o onemogočanju kazenskopravnega pregona, ki naj bi ga bila organizirana kriminaliteta zmožna. Ugotovitve njegovega dela kažejo, da statistični podatki tega vpogleda ne omogočajo dovolj kredibilno (Karaklaš, 2002). Njegovo delo med drugim poudari ključne problematične elemente pri preučevanju organizirane kriminalitete, nevarnosti napačne uporabe statistike, predvsem pa da nekaj zelo uporabnih napotkov za prihodnost. Tako med drugim zapiše:

»Zato je mogoče bolje, da pred zaključki o gibanju deležev kaznivih dejanj organizirane kriminalitete glede na skupno število kaznivih dejanj najprej sprejmemo enotna in za dalj časa veljavna merila za ugotavljanje organizirane kriminalitete ter se na ta način izognemo opisanim »motnjam« pri ugotavljanju gibanj, tako da bodo lahko tudi zaključki trdnjši. Seveda pa ni nobenega dvoma, da se s tem znova vračamo k vprašanju opredelitve organizirane kriminalitete.« (Karaklaš, 2002: 128).

Karaklašev (2002) poskus je pokazal predvsem neuporabnost uradnih statistik, ki po navadi zajamejo le del vrha ledene gore. Obravnaval je obdobje med leti 1995 in 1999 in ni imel podatkov, izhajajočih iz že dalj časa sprejetih opredelitev organizirane kriminalitete oziroma načina evidentiranja tovrstne kriminalitete. Toda glede na to, da so zdaj veljavna EURPOL-ova navodila za označevanje in za evidentiranje z organizirano kriminaliteto povezanih dejanj veljavna že več kot 10 let, bi ponovitev študije mogoče dala boljše rezultate.

Podobno evalvacijo ustreznosti in uporabnosti metodologije bi lahko opravili za raziskavo, pri kateri so sodelovali raziskovalci Inštituta za kriminologijo leta 2005. Inštitut je skupaj z belgijskimi in švedskimi partnerji sodeloval v pilotskem projektu *Organsied Crime Outlook (OCO)*, katerega namen je bil prispevati k metodologiji analize tveganj, ki so povezana z organizirano kriminaliteto (Vander Beken, 2006). Gre za nadgradnjo metod ocen tveganja organizirane kriminalitete. Metoda zahteva spremljanje in analizo trendov v družbi, analizo okolja in skuša identificirati vse dejavnike, ki bi (lahko) vplivali na pojavnost organizirane kriminalitete, ter posledičen odziv nanjo. Gre za obliko strateškega orodja (Verfaillie, Vander Beken in Defruytier, 2006). V Sloveniji so raziskovalci izvedli viharjenje možganov (angl. *brainstorming*) s šestimi raziskovalci Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani ter enajst intervjujev, in sicer s predavatelji Fakultete za varnostne vede, kriminalisti kriminalistične uprave, s sodnikom, dvema tožilcema, eksperta z Urada za preprečevanje pranja denarja in predstavnika Komisije za preprečevanje korupcije (Valenčič in Mozetič, 2006: 95). Namen projekta pojasnjujeta Mozetič in Jager (2005: 331):

»V prvi fazi metodologija določa postopek zbiranja informacij o zunanjem okolju organizirane kriminalitete. Na to fazo se je nanašal tudi naš pilotski projekt. Tako naj bi nastala primerna podlaga za opredelitev najpomembnejših družbenih dogajanj, ki nanjo vplivajo. Metode, s katero bi bilo mogoče jasno skenirati širše okolje organizirane kriminalitete, seveda ni. Snovalcem metodologije je bilo veliko do tega, da se ne bi ukvarjali zgolj z zarisovanjem najbolj verjetnega razvoja dogodkov. Z neobremenjenim zbiranjem idej in razmišljanjem o možnih povezavah med dejavniki naj bi namreč prišli do globljega razumevanja okolja organizirane kriminalitete. Metodologija želi

¹² To delo je bilo opravljeno znotraj raziskave *Ustreznost klasičnega kazenskega prava v pogojih tranzicije*, ki jo je sofinanciralo Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije. Karaklašev elaborat vsebuje še prispevek o zakonodajnem in pravno (praktičnem) okviru uporabe prič in skesanecv pri preiskovanju primerov organizirane kriminalitete (Novoselec, Krapac in Karaklaš, 2003).

vzpodbuditi ustvarjalen in pluralističen razmislek, ki bi presegel sedanje (prevladujoče) domneve in klišeje o organizirani kriminaliteti, ki so v veliki meri podlaga za družbeno reagiranje nanjo. Pridobili naj bi boljši občutek o razmerah, v katerih deluje organizirana kriminaliteta danes oz. utegne delovati v prihodnosti.«

Z omenjenim pristopom so identificirali ključne dejavnike, jih postavili v matriko in na podlagi analize razvili 16 možnih scenarijev o delovanju oziroma razvoju organizirane kriminalitete do leta 2015 (Valenčič in Mozetič, 2006).

Raziskovalci Inštituta za kriminologijo so zaključili in predstavili tudi raziskavo z naslovom *Varnost in sodelovanje v srednji in jugovzhodni Evropi pri odzivanju na organizirano kriminaliteto*. Raziskavo sta financirala Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije in Ministrstvo za šolstvo znanost in šport oz. Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. V njej so orisovali stanje organizirane kriminalitete v tistem obdobju, pri čemer so uporabili/upoštevali zaznavo in uradne statistične kazalnike ter represivni in preventivni odziv oziroma njegov manko kot proxy za omenjeni oris. Vključene so bile Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina ter Srbija (Kanduč et al., 2006).

Meško in Dobovšek (2007) sta raziskovala merjenje organizirane kriminalitete in uporabo navodil EUROPOL-a glede klasifikacije organizirane kriminalitete. Izkazalo se je, da kriminalisti upoštevajo omenjene smernice, a je vseeno precej prisotna arbitrarnost, ki vodi v težave pri poročanju o obsegu in naravi organizirane kriminalitete.

Zadnji raziskovalni dosežek v Sloveniji o organizirani kriminaliteti je mednarodni pilotski projekt ARIEL (Assessing the Risk of the Infiltration of Organized Crime in EU MSs Legitimate Economies: A Pilot Project in 5 EU Countries [ARIEL], 2014), katerega namen je raziskati infiltracijo organizirane kriminalitete v legalno in legitimno ekonomsko sfero (petih) držav EU. Spoznanja projekta bodo uporabljena pri izdelavi novega orodja za oceno tveganja oziroma analizo tovrstne infiltracije v državah EU. V projektu so raziskovalci sodelovali s predstavniki kriminalistične službe slovenske policije, saj je bil prvi pogoj za sodelovanje formalizirana privolitev preiskovalnih institucij sodelujočih držav, da bodo pri projektu sodelovali z raziskovalci.

Ugotavljamo, da je v slovenskem preučevanju organizirane kriminalitete opaziti upoštevanje globalnih (raziskovalnih) trendov (glej von Lampe, 2008) – a je obsežnost raziskovanja precej majhna. Prevladujejo teoretične diskusije, ki temeljijo na pregledu literature, medtem ko manjši delež raziskovalnih prispevkov uporablja v analizah uradno (policijsko) statistiko.

Policijska statistika ima omejeno vrednost in je predvsem na področju bolj kompleksnih oblik kriminalitete tudi vprašljivo veljavna in zanesljiva. Ker domnevamo, da bo tudi v prihodnosti večina raziskav o organizirani kriminaliteti temeljila na policijski statistiki, poudarjamo, da bi tudi kriminalitetna statistika morala postati ena izmed prvih predmetov strožjega znanstvenega in kritičnega raziskovanja v prihodnosti.

5 Sklepne misli

Razprave o organizirani kriminaliteti v Sloveniji temeljijo predvsem na teoretično diskurzivnem prenosu tujih raziskovalnih spoznanj v slovensko okolje, občasno s kančkom lastne refleksije. Sicer se je mogoče strinjati s Karakašem (2004), ki pravi, da je spoznavanje pojavnih oblik kriminalitete in odzivov nanje v drugih okoljih koristno, a se je treba vzdržati slepega preslikavanja tujih ukrepov in zaznav (opomba avtorjev), sploh če ti niso ustrezno empirično podprti in raziskani. S tega vidika je spodbudno dejstvo, da organizirana kriminaliteta v Sloveniji predstavlja tudi akademsko in ne zgolj medijsko tematiko, s čimer posredno omogoča multidisciplinarnost. Kljub temu gre še vedno za preproste raziskovalne pristope. Manj spodbudna je tudi ugotovitev o nepovezanosti in nepripravljenosti za sodelovanje med preiskovalnimi organi in raziskovalci, saj je med avtorji razprav mogoče opaziti vse manj praktikov preiskovanja in pregona organizirane kriminalitete. Optimizem na tem področju predstavlja raziskovalni projekt Evropske komisije z naslovom ARIEL, kjer so raziskovalci in kriminalisti skupaj preučevali vpetost organizirane kriminalitete v legitimno in legalno sfero držav članic Evropske unije (ARIEL, 2014). Pri tem so se preiskovalci seznanjali s preiskovalnimi praksami iz tujine, raziskovalci pa pridobivajo vpogled v prakso in dostop do virov, ki so dobra podlaga za empirično raziskovanje (glej tudi von Lampe, 2008). Tak pristop prispeva tudi k razvoju prakse medinstitucionalnega kriminološkega empiričnega raziskovanja, ki je v Sloveniji še precej problematična in nedodelana.¹³ Še vedno

¹³ Namreč, podobne raziskovalne težave, sploh v zvezi z vzorčenjem (npr. kako »globoko« dopustiti vpogled v tožilske/sodne spise, vprašanje kopiranja, kje – v katerem prostoru in pod kakim nadzorom, omogočiti vpogled itd.), ki sta jih pri svojem raziskovanju sodne prakse na področju trgovine z ljudmi srečevali Pajnikova in Kavčičeva (2008), smo srečevali tudi raziskovalci na projektu ARIEL. Jasno je, da nadzorovan pregled preiskovalnih dokumentov, intervjuvanje preiskovalcev, anketiranje vodij itd. ovira ustaljen delovni proces preiskovalnih organov in nekatere vodilne demotivira za sodelovanje z zunanjiimi akterji. Nekateri pa v tem vidijo določene prednosti tudi zase in takšno sodelovanje celo spodbujajo in prispevajo celo večji input, kot je bil od njih formalno »zahtevan«. Težava, s katero se raziskovalci pri tem soočijo, je težava analiz, saj različni dostopi do informacij vplivajo na kakovost vzorčenja, zbiranja podatkov in kasneje tudi na

smo daleč od vključevanja raziskovalcev v preiskovalne ekipe, ki jih poleg policistov in kriminalistov sestavljajo ekonomisti, cariniki, davčni strokovnjaki in drugi, ki preiskujejo konkretno skupino organizirane kriminalitete, kar je recimo praksa v nekaterih državah (npr. Belgiji), kot opisujejo Marinko in Karakaš (2000) ter van Duyn (2000).

Nasploh je v Sloveniji opazna precejšna politična in državoupravna nezainteresiranost za vpenjanje kriminološke stroke v odločevalske procese, ki pa se šele v zadnjem času nekoliko zmanjšuje – vsaj na deklarativni ravni (Meško in Jere, 2012). K temu verjetno botruje tudi ekonomska kriza, ki je obudila zanimanje za preprečevanje in obravnavanje organizirane kriminalitete, sploh v povezavi z gospodarstvom in legalnim ekonomskim poslovanjem in subjekti. Slovenski avtorji so na podlagi izkušenj ali analitične kritične misli večkrat vnaprej opozarjali na problematiko deviantnih dejanj, predvsem zoper gospodarstvo. Tako je Ribičič že leta 1952 opozarjal na problem povojne tranzicije in na to, kako to stanje v družbi spodbuja vrsto deviantnih dejanj zoper gospodarstvo. »Tranzicijsko kriminaliteto« zoper gospodarstvo smo v Sloveniji v drugo izkusili po osamosvojitvi. Takrat je policija zaznala povečano stopnjo gospodarske kriminalitete in ob tem, skupaj s strokovnjaki (neuslišano) opozarjala na nekatere probleme kazenske in civilne zakonodaje (glej Dvoršek, 1992; Svetek, 1992, 1993). Poročilo o kriminaliteti in kriminalistični dejavnosti iz leta 1994 je dober dokaz, da je problematika bank v Sloveniji res stara desetletja, saj poročilo opisuje preiskovanje kaznivga dejanja nevestnega gospodarjenja v Komercialni banki Nova Gorica, ki je povzročilo za 12 milijard tolarjev škode (Svetek, 1995). Dobovšek pa je že leta 1997 pri povzemanju tujih spoznanj omenjal problematiko prepotenciranega (in nezavarovanega) kreditiranja (Dobovšek, 1997a). Ob tem je zanimiva tudi napoved Pečarja, ki je leta 1993 v povzemanju tujih strokovnjakov beloovrtniške kriminalitete zapisal:

»... slovenskemu organiziranemu kriminalu [je] prej napovedovati sloves ne toliko mafijske organiziranosti, ampak le delovanja kot metode. Na to pa se da sklepati že iz posameznih današnjih afer, čeprav podatki o njih prihajajo le s časopisnimi vsticami in ne od relevantnih, za preiskovanje pristojnih državnih sodnih (oziroma represivnih) organov. Zato se bo tudi na Slovenskem, vse, kar bo najbolj nevarnega, dogajalo, ne s konvencionalnim, ampak predvsem z organiziranim gospodarskim kriminalom. In nanj bi se morali začeti resno pripravljati in to dosti bolj organizacijsko ter intelektualno kot kako drugače. Kajti, strinjati se je s spoznanjem, da rastoči razred kriminalcev, oborožen s sredstvi moderne tehnologije, ogroža delika-

predstavitev rezultatov. Temelj dobrega sodelovanja (tudi v raziskovanju) temelji na zaupanju, integriteti in verodostojnosti vseh sodelujočih partnerjev.

tnost ravnovesja. Grozi naši tako socialni, ekonomski, politični kot ekološki zgradbi.« (Pečar, 1993b: 335).

Tudi Gorkič (2012) omenja, da se je zakonodajni okvir za pregon organizirane kriminalitete razvijal precej počasi, čeprav so slovenski praktiki kazenskega pregona že zgodaj opozarjali na nekatere probleme. Škoda, ki jo povzročata nepripravljenost in neznanje, se sanira v daljšem obdobju. Preprečili (vsaj deloma zmanjšali) bi jo, če bi odločevalci (predvsem zakonodajalci) upoštevali kriminološka spoznanja. Neupoštevanje kritičnih! strokovnih in znanstvenih spoznanj je globalno prevladujoč trend, ki ga občutijo v skoraj vseh družboslovnih disciplinah. Zadnje čase je najbolj opazen in *post factum* diskutiran v ekonomiji zaradi globalne krize, na katero so opozarjali kritični avtorji in (tudi preiskovalne) institucije (Aalbers, 2009; Ferguson, 2010; Freeman, 2010; Geis, 2011; Kotios in Galanos, 2012; Willett, 2010), drugi znanci pa za svoje »I told you so!« zadoščenje dobivajo ob drugačnih dogodkih. Vedno znova se izkaže, da *Historia est Magistra Vitae* drži, še bolj pa drži, da neupoštevanje zgodovinskih spoznanj škoduje. Glede na to, da organizirana kriminaliteta vedno najde in za svoje namene izkoristi problematični segment družbene ureditve, lahko s preučevanjem organizirane kriminalitete posredno odkrijemo tudi te problematične elemente. Jasno je, da je treba uporabiti empirični, Sloveniji prilagojeni pristop, saj sploh za zadnje čase velja, da se veliko govori o organizirani kriminaliteti nasploh. Malo pa je avtorjev, ki se konkretno ukvarjajo s slovensko organizirano kriminaliteto.

Literatura

1. Aalbers, M. B. (2009). The sociology and geography of mortgage markets: Reflections on the financial crisis. *International Journal of Urban and Regional Research*, 33(2), 281–290.
2. Allum, F. in Siebert, R. (2003). Organized crime: A threat to democracy? V F. Allum in R. Siebert (ur.), *Organized crime and the challenge to democracy* (str. 1–22). London; New York: Routledge.
3. *Alternativne možnosti razvoja nekaterih deviantnih pojavov do leta 2000*. (1981). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
4. *Assessing the Risk of the Infiltration of Organized Crime in EU MSs Legitimate Economies: a Pilot Project in 5 EU Countries* [ARIEL]. (2014). Pridobljeno na <http://arielfproject.eu/>
5. Bavcon, L. (2010). Aksiomi kazenske represije v demokratični pravni državi. V Zbornik 3. konference kazenskega prava in kriminologije (str. 25–30). Ljubljana: GV založba.
6. Beare, M. E. (2003). Introduction. V M. E. Beare (ur.), *Critical reflections on transnational organized crime, money laundering and corruption* (str. xi–xxix). Toronto: University of Toronto Press.
7. Bele, I. (1996). Pomen organiziranega kriminala z vidika kazenskega materialnega prava. *Podjetje in delo* 22(5/6), 897–906.
8. Bernik, D. (2012). *Model omejevanja davčnih vrtljakov kot posebne oblike organizirane kriminalitete v Evropski uniji in Sloveniji* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

9. Brezigar, B. (2001). »Organiziran kriminal« – v noveliranem tožilskem zakonu. *Pravna praksa*, 20(6), 13–14.
10. Britovšek, P. (2012). *Nadzor komunikacija u međunarodnim elektroničkim komunikacijskim mrežama kao posebni oblik prikupljanja podataka obavještajnih službi u otkrivanju i sprečavanju međunarodnog organiziranog kriminala i terorizma* (Doktorska disertacija). Zagreb: Pravni fakultet.
11. Čelik, P. (2001). *Slovenski orožniki: 1918–1941*. Ljubljana: Društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije.
12. Čelik, P. (2002). *Slovenski stražniki: 1918–1941*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Černigoj, A. in Dobovšek, B. (2006). Organiziran kriminal in terorizem: združljivost in razhajanja. V B. Lobnikar (ur.), *Raznolikost zagotavljanja varnosti* (str. 1015–1023). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
14. Čurin, S. (2006). Trgovina z ljudmi: mednarodne aktivnosti in umeščenost problematike v slovenskem prostoru. *Varstvoslovje*, 8(2), 115–128.
15. Dešman, G. (2002). Davčni nadzor kot pomemben dejavnik odkrivanja in zatiranja gospodarske kriminalitete. V D. Maver, B. Kečanovič in P. Mrhar (ur.), *Posvet problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete* (str. 107–136). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
16. Dobovšek, B. (1994). Organiziran kriminal in nacionalna varnost. *Zbornik strokovno znanstvenih razprav*, 7(dec.), 76–83.
17. Dobovšek, B. (1995a). Analiza poizkusov definiranja organiziranega kriminala. *Zbornik strokovno znanstvenih razprav*, 9(dec.), 144–154.
18. Dobovšek, B. (1995b). Prikaz scenarijev razvoja organiziranega kriminala v Ruski federaciji. *Zbornik strokovno znanstvenih razprav*, 8(jun.), 139–145.
19. Dobovšek, B. (1997a). Kriminalna politika in vpliv organiziranega kriminala na gospodarstvo. *Teorija in praksa*, 39(3), 375–387.
20. Dobovšek, B. (1997b). *Organizirani kriminal*. Ljubljana: Unigraf.
21. Dobovšek, B. (1998). Sodelovanje policije in zasebnih varnostnih služb v boju zoper organizirani kriminal. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izzivi* (str. 93–103). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
22. Dobovšek, B. in Goršek, J. (2007). Ekološka kriminaliteta: ogrožanje živalskih in rastlinskih vrst. *Varstvoslovje*, 9(1/2), 47–57.
23. Dobovšek, B. in Meško, G. (2008). Informal networks in Slovenia – A blessing or a curse? *Problems of Post-Communism*, 55(2), 25–37.
24. Dobovšek, B. Hasovič, T. Pec, L. in Garbajs, D. (2004). *Slovenian presidency of the Adriatic-Ionian initiative: (Collection of reports)*. Ljubljana: Ministry of the Interior, Police.
25. Drčar-Murko, M. (1993). Mafija in politika v Italiji: sto let vzporednega življenja dveh oblasti. *Teorija in praksa*, 30(5–6), 532–539.
26. Dvoršek, A. (1992). Možnosti uspešnega zoperstavljanja gospodarski kriminaliteti v spremenjenih družbenoekonomskih razmerah. *Zbornik strokovno znanstvenih razprav*, (dec.), 7–17.
27. Dvoršek, A. (1993). Organizirani kriminal – problem policije na prehodu v 21. stoletje. V A. Dvoršek (ur.), *Policija na prehodu v 21. stoletje: zbornik* (str. 107–115). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
28. Dvoršek, A. (2002). Strategija omejevanja organiziranega kriminala v Republiki Sloveniji. V M. Pagon (ur.), *Dnevi varstvoslovja: zbornik prispevkov*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
29. Dvoršek, A. in Dobovšek, B. (1996). POMS pri zatiranju organiziranega kriminala: kriminalistični pogled. V A. Anžič (ur.), *Posebne operativne metode in sredstva dela varnostnih in obveščevalnih služb: posvet, Brdo pri Kranju, 25. april 1996: zbornik prispevkov* (str. 301–311). Ljubljana: Visoka šola za notranje zadeve.
30. Eman, K., Meško, G., Dobovšek, B. in Sotlar, A. (2013). Environmental crime and green criminology in South Eastern Europe – practice and research. *Crime, Law and Social Change*, 59(3), 341–358.
31. Ferfila, B. (2000). *Organizirani kriminal na Japonskem*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola.
32. Ferguson, J. E. (2010). *White-collar crime (Point/Counterpoint)*. New York: Chelsea House.
33. Finckenauer, J. (2007). *Mafia and organized crime: A beginner's guide*. Oxford: Oneworld.
34. Fišer, Z. (1998). Organizirani kriminal in mednarodno sodelovanje v kazenskih zadevah. *Pravnik*, 53(9/10), 583–597.
35. Freeman, R. B. (2010). Financial crime, near crime, and chicanery in the wall street meltdown. *Journal of Policy Modeling*, 32(5), 690–701.
36. Furlan, H. (2011). Vpliv obrnjenega dokaznega bremena na delo policije pri odkrivanju kaznivih dejanj. *Pravosodni bilten*, 32(1), 9–14.
37. Geis, G. (2011). *White-collar and corporate crime a documentary and reference guide*. Santa Barbara: Greenwood.
38. Gorjup. (1952). Dr. Stanko Frank: O nekih pojavih sodobne kolektivne zločinstvenosti [Izvleček]. *Kriminalistična služba*, 3(7), 339–343.
39. Gorčič, P. (2012). Policing organised crime: A paradox of transition? V A. Šelih in A. Završnik (ur.), *Crime and transition in Central and Eastern Europe* (str. 97–116). New York: Springer.
40. Hočvar, V. S. (2007). *Pranje denarja: učinkovito odkrivanje in preprečevanje* (1. natis.). Ljubljana: GV Založba.
41. Hrastar, Z. (2000). Slovenska obveščevalno-varnostna agencija in mednarodni organizirani kriminal. V M. Pagon (ur.), *Dnevi varstvoslovja* (str. 137–145). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
42. Jager, M. (2002). Some policy implications of various patterns of the supply side of illicit drug market. V P. C. van Duyne, K. von Lampe in N. Passas (ur.), *Upperworld and underworld in cross-border crime* (str. 163–188). Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
43. Kanduč, Z. (2006). Mafijsko načelo, kriminalna podjetja in zakonito »organizirani kriminal«. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 57(1), 42–56.
44. Kanduč, Z. et al. (2006). *Varnost in sodelovanje v srednji in jugovzhodni Evropi pri odzivanju na organizirano kriminaliteto* [Raziskovalno poročilo]. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
45. Karakaš, A. (1996). Organizirana kriminaliteta – med pojavom in pojmom. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(1), 3–13.
46. Karakaš, A. (2002). Organizirana kriminaliteta in njene nevarnosti – pregled gibanj v Sloveniji za obdobje 1995–1999. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 53(2), 120–132.
47. Karakaš, A. (2004). Načini preprečevanja organizirane kriminalitete s poudarkom na ureditvi normativno represivnih ukrepov v Republiki Sloveniji de lata in de lege ferenda. V G. Meško (ur.), *Preprečevanje kriminalitete: teorija, praksa in dileme* (str. 486–495). V Ljubljani: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
48. Kečanovič, B. (2000). Tajni policijski ukrepi v kriminalističnem preiskovalnem diskurzu. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(4), 326–331.
49. Klenovšek, A. in Meško, G. (2011). Kriminološki vidiki mednarodne trgovine z odpadki. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(1), 50–63.

50. Korinšek, D. (1952). Konec velike tihotapske družbe. *Kriminalistična služba*, 3(9), 414–421.
51. Korinšek, D. (1954). Tihotapec z mamilami. *Kriminalistična služba*, 5(10–12), 275–278.
52. Kotios, A. in Galanos, G. (2012). The international economic crisis and the crisis of economics. *The World Economy*, 35(7), 869–885.
53. Kregar, F. (2006). Novosti in trendi na področju metod, ukrepov ter oblik dela pri preprečevanju, odkrivanju in preiskovanju organizirane kriminalitete v ZDA. V B. Lobnikar (ur.), *Raznolikost zagotavljanja varnosti* (str. 1066–1071). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
54. Logonder, A. (2008a). Raznolikost v organiziranem kriminalu. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(3), 261–268.
55. Logonder, A. (2008b). Who is "Yugo" in "Yugo-mafia"? A comparative analysis of the Serbian and Slovene offenders. V P. C. van Duyn, J. Harvey, A. Maljevič, M. Scheinost in K. von Lampe (ur.), *European crime markets at cross-roads: Extended and extending criminal Europe* (str. 63–96). Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
56. Logonder, A. (2013). *Kriminološka analiza notranjih in zunanjih odnosov članov organiziranih kriminalnih skupin iz Srbije* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Pravna fakulteta.
57. Malešič, M. (2002). Legitimnost varnostne politike. V M. Malešič (ur.), *Nacionalna in mednarodna varnost: iz obramboslovnih raziskav III* (str. 115–143). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
58. Marinko, J. in Karakaš, A. (2000). Medsebojno sodelovanje državnih služb in oblikovanje specializiranih oddelkov pri pregonu organiziranega kriminala in korupcije. *Pravosodni bilten*, 21(2), 265–286.
59. Maver, D. (1991). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 1990. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 42(3), 191–205.
60. Maver, D. (1997a). Evropska unija in boj proti organizirani kriminaliteti. V III. strokovno srečanje pravnikov s področja javnega prava (str. 367–378). Ljubljana: Inštitut za javno upravo.
61. Maver, D. (1997b). Organized crime: A world perspective and the view from Slovenia. *The Kanagawa Hogaku* [The Review of Law and Politics], 31(3), 433–449.
62. Meško, G. in Dobovšek, B. (2007). Merjenje organizirane kriminalitete – omejitve in izzivi. V I. Prezelj, L. Jelušič in A. Anžič (ur.), *Model celovitega ocenjevanja ogrožanja nacionalne varnosti Republike Slovenije* (str. 103–124). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Direktorat za obrambne zadeve, Sektor za civilno obrambo.
63. Meško, G. in Furman, R. (2014). Police and prosecutorial cooperation in responding to transnational crime. V P. Reichel in J. Albanese (ur.), *Handbook of transnational crime and justice* (2nd ed.) (str. 323–353). Thousand Oaks: Sage.
64. Meško, G. in Jere, M. (2012). Crime, criminal justice and criminology in Slovenia. *European Journal of Criminology*, 9(3), 323–334.
65. Meško, G. Dobovšek, B. in Kešetović, Ž. (2009). Measuring organized crime in Slovenia. *Problems of Post-Communism*, 56(2), 58–62.
66. Meško, G. Dobovšek, B. Bučar-Ručman, A. in Tominc, B. (2006). Razprava o merjenju organizirane kriminalitete kot kazalcu ogrožanja nacionalne varnosti v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 8(1), 5–17.
67. Milijonske poverebe v podjetju za preskrbo gostinstva LRS. (1951). *Kriminalistična služba*, 2(1), 13–20.
68. Mozetič, P. in Jager, M. (2005). Organizirana kriminaliteta v Sloveniji: scenariji o njenem delovanju v širšem družbenem okolju. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(4), 329–336.
69. Newton, M. (2011). *Chronology of organized crime worldwide, 6000 B.C.E. to 2010*. Jefferson: McFarland & Co.
70. Novak, J. (2010). *Japanese organised crime (boryokudan): Comparative perspectives and modern trends: Final project report*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
71. Novoselec, P. Krapac, D. in Karakaš, A. (2003). *Ustreznost klasičnega kazenskega prava v pogojih tranzicije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
72. Oberstar, J. (2001). Boj proti nezakoniti trgovini z mamilami in terorizmu. *Pravna praksa*, 20(20), I–XVI.
73. Pajnik, M. in Kavčič, U. (2008). Sodne prakse, povezane s trgovanjem z ljudmi in prostitucijo v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(2), 141–154.
74. Pečar, J. (1993a). Omejevanje in zatiranje organiziranega kriminala. *Revija Policija*, 13(4–5), 375–388.
75. Pečar, J. (1993b). Združevanje v kriminalne organizacije - kriminal kot podjetništvo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(4), 327–337.
76. Pečar, J. (1996a). Dojemanje organizirane kriminalitete. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(2), 112–121.
77. Pečar, J. (1996b). Družbeno nadzorstvo in organizirani kriminal. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(1), 14–23.
78. Peršak, N. (2003). O novodobnem suženjstvu, tihotapljenju in izkoriščanju ljudi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54(1), 52–60.
79. Petrovič, B. in Dobovšek, B. (2007). *Mreže organiziranog kriminaliteta*. Sarajevo: Pravni fakultet.
80. Podbevšek, B. (1993). Organizirani gospodarski kriminal in pranje denarja. *Revija policija*, 13(1), 7–18.
81. Popović, K. (2012). *Prodano življenje: biografija žrtve trgovine z ljudmi v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z ljudmi.
82. Pospel, T. (2006). Mednarodno pravo v boju zoper organizirano kriminaliteto. V B. Lobnikar (ur.), *Raznolikost zagotavljanja varnosti* (str. 1092–1104). Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
83. Primer mladinske kriminalne tolpe. (1950). *Kriminalistična služba*, 1(5), 1–11.
84. Ribičič, M. (1952). O nekaterih problemih zločinvenosti v naši republiki. *Kriminalistična služba*, 3(3–4), 73–81.
85. Selinšek, L. (2006). Novejše pojave oblike organiziranega kriminala v Evropi. *Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru*, 2(1), 285–305.
86. Selinšek, L. (2010). Aktivnosti Evropske unije v boju zoper organizirani kriminal. V *Zbornik 3. konferenca kazenskega prava in kriminologije* (str. 55–66). Ljubljana: GV založba.
87. Svetek, S. (1992). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 1991. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(3), 199–208.
88. Svetek, S. (1993). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 1992. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(2), 107–120.
89. Svetek, S. (1995). Kriminaliteta v letu 1994. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 46(2), 103–121.
90. Svetek, S. (1996). Kriminaliteta v letu 1995. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(2), 95–111.
91. Svetek, S. (2001). Kriminaliteta in kriminalistično delo v letu 2000. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(2), 99–108.
92. Širok, M. (2010a). *Oblast brez obraza: zgodbe o italijanski mafiji*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
93. Širok, M. (2010b). *Zadnji rimski cesar: razpad italijanskega poveljnega strankarskega sistema in politični vzpon Silvia Berlusconija*. Ljubljana: Časnik Finance.

94. Šorli, M. (1998). Pravna problematika nekaterih vrst organiziranega kriminala v Sloveniji. V P. Juren (ur.), *Dnevi slovenskih pravnikov, od 15. do 17. oktobra 1998 v Portorožu* (str. 922–928). Ljubljana: Gospodarski vestnik.
95. Špekulacija s tekstilnimi točkami. (1950). *Kriminalistična služba*, 1(1), 4–6.
96. Špekulanti s tujimi valutami. (1950). *Kriminalistična služba*, 1(3), 6–9.
97. Špitalar, J. in Demšar, J. (2012). Zavarovanje in odvzem premoženja nezakonitega izvora. V T. Pavšič Mrevlje (ur.), *Zbornik prispevkov: 13. slovenski dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na http://www.fvv.uni-mb.si/DV2012/zbornik/kriminalistica_dejavnost/spitalar_demсар.pdf
98. Tatvine v tekstilnih tovarnah. (1950). *Kriminalistična služba*, 1(2), 13–16.
99. Tičar, B. in Bernik, D. (2012). Omejevanje davčnih vrtiljakov kot posebne oblike organizirane kriminalitete v EU in Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(2), 103–111.
100. Ugotovitev storilca po rastlinskem semenju. (1950). *Kriminalistična služba*, 1(3), 26.
101. Valenčič, B. in Mozetič, P. (2006). Slovenia. V T. Vander Beken (ur.), *European organised crime scenarios for 2015* (str. 95–135). Antwerp: Maklu.
102. Vander Beken, T. (2006). Preface. V T. Vander Beken (ur.), *European organised crime scenarios for 2015* (str. 7–8). Antwerp: Maklu.
103. Van der Schoot, C. (2006). *Organised crime prevention in the Netherlands: Exposing the effectiveness of preventive measures*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
104. Van Duyne, P. C. (2000). Mobsters are human too: Behavioural science and organized crime investigation. *Crime, Law and Social Change*, 34(4), 369–390.
105. Van Duyne, P. C. (2004). The creation of a threat image: Media, policy making and organised crime. V P. C. Van Duyne, M. Jager, K. von Lampe in J. L. Newell (ur.), *Threats and phantoms of organised crime, corruption and terrorism: Critical European perspectives* (str. 21–50). Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
106. Verfaillie, K., Vander Beken, T. in Defruyter, M. (2006). Thinking about future and long-term assessments: A methodological study. V T. Vander Beken (ur.), *European organised crime scenarios for 2015* (str. 9–36). Antwerp: Maklu.
107. Vlomne tatvine v železniške vagone na Pragerskem. (1951). *Kriminalistična služba*, 2(4), 134–140.
108. Vodopivec, K. (1980). Razvoj kriminologije v Jugoslaviji od osvoboditve do konca leta 1979. *Zbornik znanstvenih razprav Pravne fakultete*, 40, 315–332.
109. Volgemut, D. (2010). Možnosti sodelovanja enot Slovenske vojske v boju proti nekaterim oblikam organiziranega kriminala. *Vojaškošolski zbornik*, (6), 141–153.
110. Von Lampe, K. (2001). Not a process of enlightenment: The conceptual history of organized crime in Germany and the United States of America. *Forum on Crime and Society*, 1(2), 99–116.
111. Von Lampe, K. (2008). Organised crime research in Europe: Development and stagnation. V P. C. van Duyne, J. Harvey, A. Maljević, M. Scheinost in K. von Lampe (ur.), *European crime markets at cross-roads: Extended and extending criminal Europe* (str. 17–42). Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
112. Von Lampe, K. (2014). *Definitions of organized crime*. Pridobljeno na www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm
113. Von Lampe, K., van Dijck, M., Hornsby, R., Markina, A. in Verpoest, K. (2006). Organised crime is ... Findings from a cross-national review of literature. V P. C. van Duyne, A. Maljevic, M. van Dijck in J. L. Newell (ur.), *The organisation of crime for profit* (str. 17–42). Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
114. Willett, T. (2010). Some lessons for economists from the financial crisis. *Indian Growth and Development Review*, 3(2), 186–208.
115. Woodiwiss, M. (2003). Transnational organized crime: The strange career of an American concept. V M. E. Beare (ur.), *Critical reflections on transnational organized crime, money laundering and corruption* (str. 3–34). Toronto: University of Toronto Press.
116. Zanimivosti iz inozemstva. (1951). *Kriminalistična služba*, 2(2), 68–73.
117. Zavrtnik Zimic, S. in Pajnik, M. (2005). Trgovanje z ženskami: perspektiva žrtve. *Teorija in praksa*, 42(1), 113–135.

Research of Organised Crime in Slovenia¹⁴

Boštjan Slak, M.A., assistant, part-time member of the Chair of Criminal Investigation at the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Ljubljana, Slovenia. E-mail: bostjan.slak@gmail.com

Marjan Fank, M.A, Director General of the Slovenian Police, General Police Directorate, Ljubljana, Slovenia.

Gorazd Meško, Ph.D., Full Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Ljubljana, Slovenia. E-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

This paper presents an historical overview of studies and discussions on organised crime of Slovenian academics and criminal justice practitioners. The findings show that even before the First World War, some detected forms of criminal activity had all the signs of organized crime, but they were not categorised as organized crime and were not discussed in scientific circles such as in Italy or United States of America. In the period after the Second World War, even more discussions of economically tinted crime, with characteristics of organised crime, appeared. However, because of the socialist regime, they were not considered as organized crime. Only after 1990, when Slovenia gained its independence, were more intensive studies of organised crime conducted. Since then, the trend of increased attention to the study of organized crime can be seen. Nevertheless, most of the contributions and research were based on the review of the international literature, followed by discussions on possible contextualization to the Slovenian environment. Key deficits of Slovenian studies and discussions on organized crime is therefore the absence of empirical bases, which would give these discussions a greater validity.

Keywords: organised crime, crime, history, research, Slovenia

UDC: 343.341(497.4)

¹⁴ The paper is made as a part of the EU project ARIEL — Assessing the Risk of the Infiltration of Organized Crime and EU MSs Legitimate Economies: A Pilot Project in 5 EU Countries (2014).